

ערב שבת מנין - Making Early שיעור 763

I. מקור הענין - עיין בברכות (כ"ז:) דרב צלי של שבת בערב שבת ... ואמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה אמנם עיין בפירוש רב פלטוי גאון שעשה כן בשעת הדחק וכן כתב בטור (ס"ט הל"ג) בשם הרי"ץ גאות וכן כתב התוספות (פסחים ז"ט:) וכן כתב השלטי הגבורים (זרכות כ"ז:) אמנם הבית יוסף (רע"ב) הביא דעת הרמב"ם והרא"ש דמותר לכתחלה וכן כתב הרשב"א (זרכות כ"ז:) בשם רב האי גאון והראב"ד וכן דעת רבינו ירוחם ותרומת הדשן בשם קדמון אחד (סימן ה)

II. יש מתירים לקדש קודם צאת הכוכבים

(א) שמצות זכירה (קידוש) בין בשעת כניסתו ... בין קודם לשעה זו במעט רמב"ם (כ"ט - ה"ב) וזו דעת קצת מן הגאונים וכן עיקר (רב המגיד) רק מצה יש קפידיה לאכול דוקא משתחשך ולא סעודת שבת (תוספות פסחים ז"ט: בשם ר"י מקורביל) ועיין בב"י (רס"ז) דכיון שהרא"ש והרמב"ם פוסקין כן זו היא ההלכה ודלא כהרי"ץ גאות וכ"כ התה"ד בשם קדמון חשוב אבל הוא לא סבר כן ועיין בשו"ע (רס"ז - ז) דמקדימין להתפלל ערבית יותר מבימות החול ובפלג המנחה יכול לקבל שבת בתפלת ערבית ולאכול מיד וכ"כ הרשב"א שאין לו טעם לאלו שמאחרין

(ב) ואין להקשות איך יכול לקדש מבעוד יום אם תוספות שבת דרבנן וקידוש הלילה דאורייתא דסומא דאף שאינו חייב במצות אלא מדרבנן יוציא בני ביתו שאינם סומים החייבים מדאורייתא (מרדכי מגילה פ"ג - תש"ז) ועוד כיון דבשעה שמקדש יבוא אח"כ לחיוב דאורייתא (מג"א רס"ז - ה) וקושיתו מקטן דאינו מוציא הגדול אע"ג שיבא אח"כ לידי חיוב דאורייתא אין קושיא שבדרך כלל לא יבא הקטן להיות לגדול לאלתר ורק בציור המיוחד וגם בקטן מצוה דרבנן הוא והמצוה הוא של האב ולא של הקטן ועיין בנצי"ב (עמ"ס פסחים ז"ט: זמרומי גזה) דלדעת הגר"א (רס"ה) דעת הרמב"ם הוא דאין בכלל דין תוספות שבת ומ"מ יכול לקדש מבעוד יום כיון דבשעה שמקדש יבא אח"כ לחיוב דאורייתא

(ג) ואין להקשות דכל זה ע"פ שיטת רבי יהודה בברכות (כ"ו:) דתפלת מנחה עד פלג המנחה ומעריב אח"כ ועוד השו"ע (רס"ג - ז) כתב דזמן פלג המנחה הוא שעה ורביע קודם הלילה ולא כהלבוש והגר"א שהוא שעה ורביע קודם השקיעה ועיין במ"ב (תמ"ג - סק"ח) דטוב להחמיר וכן בנ"ד לצאת חובת קידוש דאורייתא והמקילים מצטרפים שני קולות אמנם א"כ איך מדליקים הנרות כ' מינוטים קודם השקיעה שהוא קודם הפלג של המג"א והיא ברכה לבטלה ולכן אנו סומכין לכתחלה על הפלג של הגר"א בעניני ע"ש אמנם יש לחלק בין הדלקת נרות שהוא מדרבנן (מ"ב רס"ג - סק"ג) ובין מצות עשה כגון קידוש על הכוס וצ"ע

(ד) ועוד אין להקשות דאין דין תוספות מחול על הקודש לנשים דאין זו ההלכה ועיין בחזון עובדיה (סגה של פסח קי"ט) שהעיקר שנשים ג"כ חייבות בתוספות שבת ויו"ט

(ה) ועיין בשו"ת מהרי"ל (קנ"ז) שיש להקפיד בדוקא לקדש מבעוד יום כי בתחילת ליל שבת הוא מזל מאדים ובסוף יום ו' הוא מזל צדק (ספר קידוש כהלכתא זף ג"ה)

(ו) ועוד דתפילת ערבית תקנו כנגד האברים והפדרים שהקריבו בלילה מתמיד של בין הערבים ועתה הרי אסור בלילה להקריבן כדכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת והקרבת האברים היה מבעוד יום ולכן גם התפילה שכנגדן ביום (מג"א סק"ה)

(ז) עיין בערוך השלחן (רס"ז - סק"ד) דחוב על הרב והיראים להתפלל מבעוד יום למען למנוע חילול שבת קדש ויש שמתאמצים להתפלל ערבית בזמנה בשבת עתידים ליתן את הדין

(ח) הילדים בקיץ קשה להם להיות ערים במאוחר והולכים לישון וחושבים ששבת מתחיל כבוקר וע"כ מעדיף להתפלל במוקדם ובעל אמרי אמת הסכים לטענה זו (תחומין 401)

(ט) ועוד פוק חזי מה עמא דבר דרוב העולם מקדשים קודם צאת הכוכבים

III. שהיא רק בדיעבד

(א) זמן קריאת שמע ערבית בחול - עיין בשו"ע (הל"ה - ה) דזמן קריאת שמע הוא בלילה אמנם אם הציבור מקדימים לקרות שמע מבעוד יום יקרא עמהם ק"ש וברכותיה ויתפלל עמהם וחזור וקוראו אחר צאת הכוכבים ועיין בבה"ל (ד"ה ולא הליצור מקדימים) דטוב להתפלל ערבית בזמנה ביחידית אם א"א לו לאסוף עשרה בזמן ק"ש ואף בשבת יתפלל בזמנה דוקא (בשם מעשה רב ס"ה) ואין כדאי לסמוך על הקריאת שמע על המטה דהא צריך לכווין לצאת ידי מ"ע של ק"ש (מ"ב סק"ז) וטוב שיעשה היכר שיזכור לחזור הקריאת שמע ועיין בבה"ל (תפ"ט ד"ה ויזכר) שכתב דבערב שבת בציבור המאחרים

יותר טוב וראוי למנוע מלהקדים (פמ"ג מ"ז סק"ה) לכן דעת הגר"א והפמ"ג והמ"ב שלא להקדים תפילת מעריב קודם צאת הכוכבים אפילו ע"ש (ספר תחומין דף 392)

(ב) **זמן מנחה ומעריב בחול** - עיין בשו"ע (רל"ג - ה) דלרבי יהודה זמן מנחה הוא עד פלג המנחה שהוא עד סוף י"א שעות היום חסר רביע ואח"כ הוא זמן מעריב ולרבנן זמנו עד הלילה (זרכות כ"ו) ואסיקנא דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד והוא שיעשה לעולם כחד מינייהו ועכשיו שנהגו להתפלל תפילת ערבית קודם שקיעת החמה ... והרמ"א כתב דאם בדיעבד התפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה יצא דהיינו בשעת הדחק אמנם אם באותו היום גופא התפלל מנחה אחר פלג שוב אסור לו להתפלל ערבית קודם הלילה דהוי תרתי דסתרי באותו יום גופא אבל לתפילה בציבור יש להקל (מ"ב סק"ה) וע"ע במ"ב (רס"ז - סק"ג) וכבה"ל דאין להקל

(ג) **זמן פלג המנחה** - יש דעות בין הפוסקים אם שעה ורביע הזו הוא קודם השקיעה (לבוש וגר"א) או קודם צאת הכוכבים (מג"א) ע"כ בנידון דידן צריך לסמוך על דעת הלבוש והגר"א דלהמג"א אין מועיל כל כך ואיברא יש להקשות איך יוצאים בהדלקת נרות י"ח דקות קודם השקיעה (מ"ב רס"ה - סק"ה)

(ד) **הדלקת נרות שבת קודם פלג המנחה** - כיון שהאנשים הולכים להתפלל קודם פלג שלא יבא לידי תרתי דסתרי צריכים לפרסם לנשים שתדלקנה נרות אחר פלג המנחה (מ"ב רס"ה - סק"ה) דאם לאו אין בקבלתן כלום וברכתן לבטלן ועיין באג"מ (ג - ל"ח) דמן הראוי צריכות הנשים להחמיר שלא תעשו מלאכה לצורך בעליהן אחר שהוא קיבל שבת והן לא הדליקן הנרות אבל מלאכות שלא שייכי להבעלים אין לאוסרן מצד קבלתם וקצת צ"ע דהדלקת נרות שבת היא עושה גם לצורך בעלם וא"כ אפשר דמיד עם פלג המנחה צריכה להדליקה הנרות וצ"ע

(ה) **זמן ספירת העומר** - המדקדקים אינם סופרים עד צאת הכוכבים ועוד יש חשש שמא ישכח לספור בלילה ועוד כתב הבאר היטב (תפ"ט - כ) בשם השל"ה דטוב יותר לספור הספירה בחבורה ולא ביחידות

(ו) **המיעוט הולכים אחר הרוב** - עיין בשו"ת מנחת יצחק (ה - כ"ד) דאחר שרוב הציבור התפללו כבר תפילת אתה קדשת וגם ויכלו אין זה נכון למיעוט הציבור לקבוע מנין להתפלל תפילת מנחה במקום אחר ומכ"ש באותו בית כנסת (רס"ג - י"ז) וע"ע באג"מ (ג - ל"ח) שכתב שאפשר שהמיעוט לא ימשך אחר הרוב בנידון דידן משום דאין כוונתם לקדושת תוספות שבת אלא שאין רוצים לשנות זמן האכילה מהרגלם בימי החול וצ"ע דחינוך הילדים בעניני קידוש וסעודת שבת וזמירות שבת חשיב מצוה ואם ישנים אין כאן מצות חינוך והגרש"ז ברוין אמר לי דאם הרב הוא בעל הבית של בית הכנסת הוא אין נגרר אחר הרוב

(ז) **ויש אומרים קידוש צריך דוקא לילה כל השנה** - עיין בברכות (כ"ז:); דרב צלי של שבת בערב שבת אלא שכתב השלטי הגבורים שאין לעשות כן לכתחלה ובטור (ס"ס ר"ג) כתב שנהגו כל ישראל כרבנן ואין מתפללין ערבית אלא משחשכה ואין להתפלל של שבת בע"ש דאין ההלכה כרבי יהודה דלילה מתחיל מפלג המנחה (זרכות כ"ו) איברא עיין בברכות (כ"ז:); דאמר שמואל מתפלל אדם של שבת בע"ש ואומר קדושה על הכוס וכ"כ הרמב"ם (כ"ט - י"ח) והרשב"א (שם) כתב ואע"פ שיש מקצת הגאונים שסוברים שאינו אומר קידוש ולא הבדלה עד הערב אין להם טעם לדבריהם ועיין בתרומת הדשן (סימן ה) דקדשו ואכלו והלכו לטייל על שפת נהר דונאי והיו חוזרין לבתיהם קודם הלילה ורב העיר ההולך עמהם היה אחד מגדולי הקדמונים

(ח) **אם ענין זה של קידוש מבעוד יום קשור לדין תוספות שבת דאורייתא** - שיטת האור זרוע (הלכות ערב שבת סימן י"ד) שתפילת שבת וקידוש מבעוד יום אפשר רק אם נאמר שתוספות שבת דאורייתא הנצי"ב כתב ע"פ דברי הרמב"ם שתוספות שבת דרבנן וכ"כ המג"א (רס"ז שם המדכי) מ"מ כיון דבשעה שמקדש יבא אח"כ לידי חיוב דאורייתא מותר והרעק"א כתב מדברי הכסף משנה דהמחמיר לקדש בודאי לילה תבוא עליו ברכה

(ט) **אם צריך לסעוד כזית משתחשך כדי לקיים סעודה בשבת** - המג"א (רס"ז - ססק"ה) כתב בשם ספר חסידים דצריך לאכול כזית כדי לקיים ג' סעודות בשבת אבל התוספות והרא"ש (פסחים ז"ט:); משמע דיכול לגמור הסעודה מבעוד יום כ"כ התה"ד (סימן ה) ומ"מ טוב להחמיר

(י) **כתבו האחרונים שאם מקדש מבעוד יום** יש להקפיד שיקדש ויתחיל הסעודה קודם חצי שעה הסמוכה ללילה משום מצות ק"ש (בה"ל רע"ח ד"ה מיד ומ"ב רס"ז - סק"ו)

IV. למעשה - כיון שהגר"א והפמ"ג והמ"ב הנ"ל כתבו שאין להקדים השבת יש סוברים שכן ההלכה מ"מ מי שרוצה לסמוך על הקדמון בתה"ד והרמב"ם והרא"ש והרשב"א ומהרי"ל והערוך השלחן הרשות בידם ועבד כמר עבד ועבד כמר עבד ובלבד שכוונתו יהיה לשם שמים

נפש אלו נשמות אלו ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארזי ע"ה ואלו נשמות אלו ר' אורי' הכהן ע"ה ואלו נשמות אלו ר' אורי' הכהן ע"ה